

på overbevisende måde. Helstatens dansk-tyske kulturveksling blev hovedtemaet, hvorpå han spillede.

En række rejser livet igennem holdt hans ånd frisk. Rom og Danmark og bogen om Moritz Hartmann vidner om hans italienske interesser som Comte d'Angivillers memoires om hans franske; størst almen betydning fik dog hans Grønlandsrejser i årene 1912—14, hvor han ikke alene indsamlede det ved kolonierne opbevarede ældre arkivmateriale, men selv fik et førstehåndskendskab til landets topografi og historie, som blev af betydning under Haagerprocessen, hvor man drog sig hans viden til nytte. Han udgav 1936 *Diplomatarium groenlandicum* og fra tid til anden forskellige rejsebøger og relationer fra 18. årh.s grønlandsfarter — betydningsfuldt var fundet af Carsten Grips beretning om Pienings og Pothorsts rejse i 1472—73, men hovedresultatet blev dog hans vægtige bog om Hans Egede.

Bobé var 1905—10 sekretær i Dansk Forfatterforening, 1911—18 underviste han på Officersskolen, og 1916—47 virkede han først som docent, senere som lektor i tysk sprog og litteratur ved Københavns universitet, hvor han også i en lang årrække holdt øvelser over håndskriftlæsning. 1921 udnævntes han til De kongelige ordrenes historiograf efter Troels-Lund. I sine erindringer *Livsdagen lang* (1947) har han ydet et vægtigt og evnerigt bidrag til dansk memoirelitteratur.

Louis Bobés livsværk er på godt og ondt præget af hans artistiske temperament; hans levende, farvemættede fremstillingsform vidner om et fint sprogøre og en højt udviklet sans for den stilistiske effekt.

Albert Fabritius.

I betragtning af Tysklands og Skandinaviens omfattende politiske og kulturelle forbindelser gennem tiderne må det siges at være et dristigt foretagende at ville sammenfatte disse i et enkelt værk. Det er imidlertid dette, der er sket af de to professorer i Göttingen, den nu afdøde Martin Gerhardt (der var professor i kirkehistorie) og Walther Hubatsch i den henved 500 sider store bog: *Deutschland und Skandinavien im Wandel der Jahrhunderte* (Ludwig Röhrscheid Verlag, Bonn, 1950). Værket standser dog ved 1914, og det har, som sagt, to forfattere, der har delt arbejdet mellem sig.

Bogen er mættet med stof, årstal og navne, og bag den ligger en stor arbejdspræstation. Fremstillingen er let læselig, og dispositionen i de 7 kapitler stort set naturlig og god. Måske kunde

man dog have ønsket, at den tyske romantik og dens betydning for Norden, der behandles i kapitlet »Skandinavismus und deutsche Einigungsbewegung im neunzehnten Jahrhundert«, havde fået andel i kapiteloverskriften. Ved siden af reformationen (skildret i kap. 3) hører romantikken til de tyske åndsstrømninger, der har betydet mest for Norden. Grundlæggelsen af den nordiske kirke har tyskerne jo ikke ene æren af, selv om kong Gorm pudsigt karakteriseres som en »Christen- und Deutschenfeind«¹.

Det er rimeligt at tilstå et så omfattende oversigtsværk en vis margen m. h. t. unøjagtigheder, misforståelser og alt for summariske domme. En del urigtigheder i personnavne går i øvrigt formodentlig tilbage til tryk- eller skrivefejl; deres forekomst i tekst og register og det, at de ikke er rettede i rettelseslisten, tyder dog nok på manglende fortrolighed med de pågældende. Vi finder således Peter Plads (Plade), Henrik Stange (Stampe), Jakob Bader (Baden), Carl Christoffer Gjømell (Gjørwell) og Frederik Barford (Barfod). Når Grundtvig omtales som »denne danske biskop«, tyder dette heller ikke — lige så lidt som i øvrigt karakteristikken af ham — på større kendskab til manden. Skildringen af begivenhederne omkring slaget på Reden 1801 indeholder adskillige urigtigheder, bl. a. lader forf. englænderne besætte København og flåden, hvad der vel skyldes sammenblanding med hændelserne 1807. En opregning af urigtighederne vil dog her føre for vidt.

I forordet antydes, at værket skal tjene som et bidrag til europæisk forståelse, og at »für die historische Urteilsbildung ist weitgehend die skandinavische Forschung berücksichtigt«. Med beklagelse må man desværre konstatere, at denne opmuntrende udtalelse aldeles ikke svarer til virkeligheden, hvad angår forf.s behandling af Sønderjyllands historie. Typisk er allerede, at det danske værk »Sønderjyllands Historie« (I—V, 1930—43) ikke er nævnt i de godt 40 sider noter, som bogen indeholder. Forf.s gale syn på Sønderjylland, denne gamle danske landsdel og senere danske hertugdømme, manifesteres tilstrækkeligt ved udtryk som den »meerumschlungene« tyske Nordmark, eller når Slesvig og Holsten betegnes som de tyske hertugdømmer eller Elbhertugdømmerne!

I enkeltheder at korrigere forf.s fremstilling her er uoverkommeligt i en anmeldelse. Et par af uhyrlighederne skal dog

¹ Udtrykket stammer formodentlig fra Otto Brandts lille Geschichte Schleswig-Holsteins (1925), hvor han betegnes som »ein wilder Deutschen- und Christenverfolger«. Som det ses, er der dog byttet om på kristen og tysk. — Brandts udtryk skal formodentlig dække den historisk vel noget tvivlsomme skildring af Gorm hos Adam af Bremen.

anfores. Når det s. 136 siges, at den fortrinsstilling, som højtysk ved reformationen fik i forhold til plattysk, i senere tider mindskede den »slesvig-holstenske« »Volkstums« »modstandskraft« overfor den styrkede danskhed, havde det været rigtigere at erstatte »modstandskraft« med aggression. S. 338 hævdes, at Slesvig i 1848 »stürmisch« krævede optagelse i den tyske forbundsstat, hvorved der ses bort fra nordslesvigernes og flensborgernes bestemte protester herimod, og s. 361 nævnes, at de svensk-norske troppers ophold i Nordslesvig (og Flensborg) i 1849—50 førte til en vis tilnærmelse til »den derværende tyske befolkning« — som om Nordslesvigs befolkning var tysk! At Danmark ved våbenstilstanden i Malmø 1848 fik »freie Hand« i Slesvig (s. 348), er helt urigtigt, og den senere tale om Danmarks talrige brud på Londonprotokollen viser totalt ukendskab til denne. Forf.s behandling af Slesvigs historie bevæger sig således videnskabeligt og moralsk på et lavt plan.

— — —

Ingen skandinav vil vel bestride, at Norden gennem århundrederne har været genstand for kraftig tysk påvirkning — ønsket eller uønsket. Talrige nordiske undersøgelser handler herom. Men virker det ikke naturligare, at det er modtagerne, som gør rede for disse påvirkninger, og er det ikke dem, der møder med de bedste forudsætninger hertil? Det føles lidt ubehageligt, når giveren pukker for stærkt på sine velgerninger over for modtageren. På mig har det i hvert fald virket så underlig aggressivt — og i virkeligheden så lidet oplysende — med forf.s evige opremsning af, hvilke mænd i Skandinavien historie der var »tyskere« eller »deutschblütig« eller som »sprach deutsch«. Vi får Griffenfeld præsenteret som »tysker«, kong Gustav V »sprach deutsch wie ein Deutscher«, komponisten Weyse nævnes som altonaeren og Kuhlau som hannoveraneren. Meget af dette forekommer så betydningssløst, synes man. Som en særlig »venlighed« mod Danmark skal det formodentlig opfattes, når det om kampen på Dybbøl i 1864 siges, at den danske hær kæmpede tappert — for en stor del ført af »officerer af tysk afstamning«. — Samtidig er det dog rimeligt at nævne, at forf. ikke lægger skjul på, at Norden også kulturelt, navnlig i 19. og 20. årh., har betydet meget for Tyskland. Omtalen af de norske digtere indtager her en stor — forholdsmæssig dog vel for stor — plads.

Som arbejdspræstation må man, som før sagt, beundre bogen, og den vil formodentlig også kunne gøre læsere opmærksomme på adskillige vigtige forhold i de tysk-skandinaviske forbindelser, som man ikke før har haft blik for.

Holger Hjelholt.